

İKTİSAT DERGİSİ

AYLIK DERGİ
MART 1981
50 LİRA

196

İHRACATTAKİ GELİŞMELER

Prof. Dr. VURAL SAVAŞ

VERGİ DEĞİŞİKLİKLERİNE TOPLU BAKIŞ

Prof. Dr. SEVİM GÖRGÜN

VERGİ KAÇAKÇILIĞI VE VERGİ YASALARINDAKİ DEĞİŞİKLİKLER ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

FATİH DURAL

TÜRKİYE'DE MALİ KAYNAK SORUNU

Dr. ÖZTİN AKGÜÇ

1981 BÜTÇESİNİN ÖNCELİKLERİ

Dr. TULAY ARIN

güçlü yatırım International

Alparslan İnci

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir. INTERNATIONAL satış sonrasında da güleryüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

MART

1981

SAYI

196

CİLT

XXXIII

İKTİSAT DERGİSİ

İ. Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR.

Ayın Yorumu

İhracattaki Gelişmeler 2

Prof. Dr. Vural SAVAŞ

Vergi Değişikliklerine Toplu Bir Bakış 5

Prof. Dr. Sevim GÖRGÜN

Vergi Kaçakçılığı ve Vergi Yasalarındaki
Değişiklikler Üstüne Düşünceler 11

Fatih DURAL

Türkiye'de Mali Kaynak Sorunu 17

Dr. Öztin AKGÜÇ

1981 Bütçesinin Öncelikleri 27

Dr. Tülây ARIN

Sahibi : Cemiyet Adına Şeref ÖZGENCİL

Yazı İşleri Müdürü : Ahmet ÖZKAN

Teknik Sekreter : Dilâra TÜFEKÇİOĞLU

Kurucusu : Oktay EMED

Dergi Yürütme Komitesi : Başkan Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN,

Doç. Dr. Toktamış ATEŞ, Sedat SANATKÂR, Eren ABACI,

Ünsal AYSUN.

Abone Ücreti Yıllık : 600 - 6 Aylık 300 TL. Reklam Tarifesi : Ön Kapak içi 4000 TL.

İç Sahife tam 2.500 TL. İç Sahife yarım 1.250 TL. Arka Kapak içi 4000 TL. Arka Kapak 5.000 TL. — İdare Yeri : Cumhuriyet Cad. Ceylan Apt. No. 27/6 Taksim—İST.

☎ 44 04 36 - 45 17 52 - 49 89 03

Daha önce başka yerde yayınlanan yazılara ödeme yapılmaz.

Yazılardaki düşünceler yazara aittir.

Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın geriye gönderilmez - Fiyatı: 50 TL

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi — ☎ 43 55 72

Ayın Yorumu

İhracattaki Gelişmeler

Prof. Dr. Vural SAVAS (*)

İç talep yetersizliğinin olumsuz etkilerini gidermek için ihracatı arttırmak başka şeydir, ülkenin ekonomik kalkınmasını ihracat artışına bağlamak başka şeydir.

1980 yılının son ayları ile 1981 in ilk aylarında görülen ihracat artışı, iç talep yetersizliği nedeniyle dış pazarlara yönelmenin sonucudur. Geçici bir gelişmedir. Bununla birlikte, bu geçici gelişmenin öğrettiği önemli bir sonuç vardır: Türkiye, ihraç edilecek malı olduğu zaman, uluslararası pazarlara kolaylıkla girebilecek güçtedir.

Ülkenin ekonomik kalkınmasını ihracata bağlamak arabayı atların önüne bağlamak kadar yanlış bir politikadır. İhracat belli bir sanayi düzeyine ulaştıktan sonra artar ve devamlı olur. Nitekim Dördüncü Beş Yıllık Plan'da 1983 yılı için öngörülen 5 milyar 400 milyon dolarlık ihracat düzeyine ulaşabilmek için Türkiye ekonomisinde çok önemli yapısal değişimlere gereksinme vardır. Input-Output tekniğini kullanarak yaptığımız hesaplamalara göre 1983 yılı ihracat hedefine ulaşmak için önemli sektörlerin üretim düzeyleri 1973 düzeyine göre şu oranlarda artmalıdır :

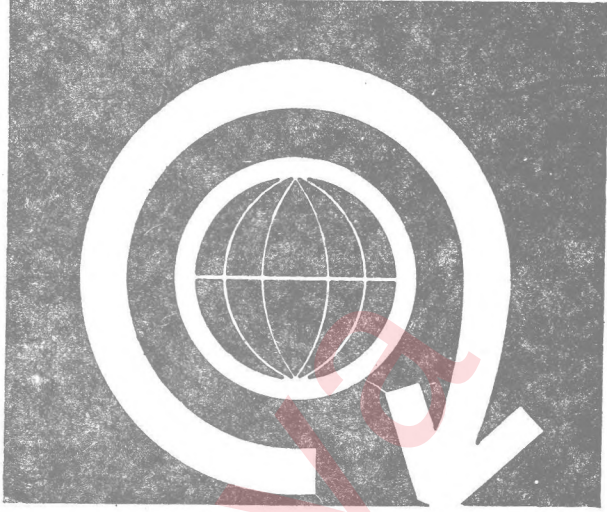
(*) İ.T.İ.A. Ekonomi Fak. Öğretim Üyesi

Demir cevheri üretimi	748 misli
Kimyasal gübreler üretimi	124 »
Diğer petrol ve kömür üretimi	54 »
Ham petrol üretimi	14 »
Metalik olmayan madenler üretimi	43 »
Elektrik üretimi	8 »
Gaz ve su üretimi	19 »
Kâğıt ve kâğıt ürünleri üretimi	22 »
Tarımsal makine ve teçhizat üre.	28 »
Sebze ve meyva işleme sanayi üre.	29 »
Un ve unlu mamuller üretimi	17 »
Bitkisel ve hayvansal yağlar üre.	11 »
Şeker üretimi	14 »

Bu tablo, Türkiye'nin, tarım ürünleri de dahil; ihracatını arttırmak için sanayileşme hızını arttırması gerektiğini kanıtlar.

1980 yılı, 2 milyar 800 milyon dolar dış borç olarak ve 3 milyar dolarlık dış borcu erteleyerek geçirmiştir. Türkiye'nin halen 14 milyar 600 milyon doları anapara, 6 milyar 200 milyon doları faiz olmak üzere yaklaşık 21 milyar dolar dışborcu vardır. Bu dış borcun 2,4 milyarını 1982 de; 3 milyarını 1983 de ve 2,5 milyarını da 1984 de ödememiz gerekiyor.

Sorunları geçiştiren, gelecek yıllara daha da artmış olarak erteleyen kısa dönemli politikalar yerine sanayileşmemizi hızlandırıcı ve yaygınlaştırıcı önlemlere bir an önce başvurmakta sayısız yarar vardır.

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

Vergi Değişikliklerine Toplu Bir Bakış

Prof. Dr. Sevim GÖRGÜN (*)

Gelişme sürecinde olan ülkelerde iktisadi ve sosyal yapı çok hızlı değiştiği için vergi sisteminde sık sık ayarlamalar yapmak gerekir. Gelişme sürecine yeni girmiş bir ekonomide GSMH'nin önemli bir oranını tarım kesimi sağlar, geçimlik kesim yaygındır, işletmeler çok küçüktür; büyük işletmeler mal üretimiyle değil, ticaret ve bankacılık ulaştırmacılık gibi hizmetlerle uğraşır; okur yazar oranı düşük ve kamu yönetimi, uzman bürokrat kullanımı yaygın olmadığından fazla etkin değildir. Bu koşullarda vergilerin önemli bir kısmının tarım kesiminden alınması gerekir. Kontrolü daha kolay olduğu için ithalat ve ihracat diğer bir vergi kaynağıdır. İşletmelerin büyük bir kısmı vergi denetimi ve hesaplanması kolay olduğu için götürü usulde vergilendirilir. Gerçek usulde gelir vergisi, eğer uygulanıyorsa, ücretlileri ve büyük işletmeleri kapsar. Resim ve harçlar devlet gelirlerinin önemli bir payını sağlar, üretimi ve satışı izlenebilecek mallardan dolayı vergi alınır.

Tarımdan alınan verginin çok düşük olması, resim ve harç gelirlerinin son yıllarda, para değerindeki büyük düşüş sonucu önemini kaybetmesi, teşvik önlemlerinden ve kaçakçılıktan dolayı gümrük vergisi gelirlerinin azalması gibi bazı olumsuz yönleri bir yana bırakacak olursak, Türk Vergi Sistemi gelişme sürecini yeni başlatmış bir ekonominin yapısına uygun bir vergi sisteminin özelliklerine sahiptir. Oysa 1970 lerin Türkiye'si bu gelişme düzeyini çoktan

(*) İ.Ü. İktisat Fak. Öğretim Üyesi

aşmıştı. Para ekonomisi yaygınlaşmış, üretim ve tüketim yapısı çeşitlilik kazanmış, yeni faaliyet kolları, yeni işletme türleri ortaya çıkmış, kişi başına reel gelir yükselmiş, okur yazar oranı artmış. İktisadi davranışlarda rasyonellik artmış ve buna bağlı olarak belge düzeni işletmeciliği yerleşmişti. Özet olarak hem vergi kapasitesi genişlemiş, hem de iktisadi yapı etkin vergilendirilmeği mümkün kılacak özelliğe kavuşmuştur. En önemlisi, işletmeciliğe belge sistemi yerleştiği için, gelir ve ürün alımlarını izlemeğe elverişli bir ortam meydana gelmesidir.

Oysa 1970 de Finansman Kanunu ile getirilen yeni vergiler dışında, vergilerimizde 1963 den bu yana yeniden düzenleme yapılmamıştır. Kaldı ki tarım kesimini, uygulamada, kapsam dışı bırakan 1963 sisteminin, o günün ihtiyaçlarına dahi cevap vermediği söylenebilir. Son yıllarda gelişen hızlı enflasyonist süreç ise vergi sisteminin etkinliğini tümten yitirmesine neden olmuştur.

Bu durumun en iyi göstergesi, bence vergilerimizin gelir esnekliğinin enflasyona rağmen azalmasıdır. Eğer vergi sistemi geniş kapsamlı ve eş oranlı olsaydı, vergilerin gelir esnekliği enflasyonda artacak ve sınırlı da olsa enflasyonu frenleyecek bir etki yapacaktı. Türk vergi sistemindeki gelişme ise aksi yöndedir. Toplam vergilerin gelir esnekliği 1975 de 1.8 ken giderek 1979 da 0.9 a düşmüştür. Fiyat artışlarının etkisini gidermek amacı ile yapılan ücret ayarlamaları, bu gelirlere uygulanan gelir vergisi oranını devamlı olarak yükselttiği için, dolaysız vergilerin esnekliği birimde kalmıştır; dolaylı vergilerde ise esneklik, fiyat artışlarına rağmen 0,7 ye düşmüştür.

Bu gelişmeler sonucu 1977 de vergi gelirlerinin GCMH'ya oranı %19,3 iken, bu oran 1978 de %19,1, 1979 da %18,5 olmuştur ve 1980 de %17,4 olacağı tahmin edilmektedir. Oysa vergi sistemindeki eksikliklere rağmen, vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı 1963'den 1977'ye kadar devamlı yükselmişti. 1965 yılında Türkiye'de vergi yükü İspanya'dan yüksekken, bugün Türkiye, vergi yükü sıralamasında, gelişen ülkelerin en düşük gelirliileri arasında yer almaktadır.

Vergilerin yeterince kaynak yaratmaması, toplumun talep ve ihtiyacına göre zaten oldukça düşük bir düzeyde gerçekleşen kamu hizmetlerinin miktarının ve kalitesinin daha da düşmesine sebep olmuştur. Fon yetersizliğinin olumsuz etkileri bugün iç güvenlik, adalet, genel idari hizmetler gibi geleneksel kamu faaliyetlerinde, eğitim

ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerinde izlenmektedir, fakat bu durum özellikle kamu yatırımlarına yansımıştır. Yatırımlar için bütçede ayrılan ödenek 1977 de 49,9 milyar TL., 1978 71,2 milyar TL. 1979 92 milyar TL'dir. Yatırım harcamalarındaki bu artış, fiyat artışlarının çok altındadır; kaldı ki diğ er giderlerde bütçe yılı içinde meydana gelen artışlar ve beklenen gelirin gerçekleşememesi, ödemelerin bu düzeyinde altına düşmesine sebep olmuştur. Alt yapı hizmetlerinin yetersizliği ölkemizde iktisadi gelişmeyi çok olumsuz yönde etkilediğı için bu durum hiç de arzu edilemeyen bir gelişmeydi.

Fon yetersizliğinin diğ er bir sonucu, gittikçe artan bütçe açığıdır. Bütçe açığı 1977 de 31,7 milyar TL, 1978 40,0 milyar TL, 1979 79,7 milyar TL. olmuştur. 1980 de bütçeye ve KİT'lere yapılan Merkez Bankası finansmanın GSMH'nin %10'nuna vardığı tahmin edilmektedir. Büyüme hızı sıfıra yaklaştığı için bu yolla yaratılan ilave talep büyük ölçüde fiyatlara yansımıştır.

Yasalardan ve uygulamadan dolayı vergi kapsamında ortaya çıkan açıklar, vergi yükü dağılımında adaletin temel ilkesi, yatay vergi eşitliğini de bozmuştur. Sonuç olarak piyasada oluşan gelir bölüşümündeki farklar vergi uygulamasından sonra daha da artmıştır.

Bu durumda, Türk Vergi Sisteminde bazı köklü düzenlemelere gitmek zorunlu olmuştur. Ocak 1981 de 13 vergi yasasında yapılan değişiklikler vergi sistemimizi acaba ne ölçüde düzeltebilir?

Yeniden düzenlemenin yapılan değişikliklerin niteliğinden dolayı büyük ölçüde uygulamada etkinliğin sağlanmasına bağı olacağından, bu konuda bazı kesin ve ayrıntılı yazılara varmak için zaman henüz çok erken ancak bu koşulu hesaba katarak bazı tahminler yapmak mümkün.

Gelir vergisinde yapılan değişiklikleri özet olarak, tarifenin yeniden düzenlenmesi; istisna ve muaflık sınırları genişletilirken, bazı durumlarda, yararlanma koşullarının arttırılması; götürü usulde vergiye tabi safi kazanç miktarının yükseltilmesi; tarım kesiminde satışların, gayrimenkul sermaye iratlarında işyeri kiralalarının stopaj kapsamına alınması; beyannameli mükellefler için peşin ödeme sistemi getirilmesidir. Kurumlar vergisi % 5 arttırılmış, yatırım indirimi mükellef lehine yeniden düzenlenmiştir. Damga resmi, harçlar, değerli kâğıt bedelleri ve motorlu taşıt vergisi 15-25 kat arası arttırılmış ve

kapsamları genişletilmiştir. Vergi usul kanununda yapılan değişikliklerle vergi denetimine belge sistemi ve otokontrol getirilmiştir.

Gelir vergisi tarifesinde yapılan ayarlama daha ziyade ücretlileri ilgilendirmektedir. Çünkü, büyük bir olasılıkla, eski tarife sadece onlara uygulanıyordu. Beyannameli mükellefler çoğu zaman, uygun gördükleri vergiyi ödemekle yetiniyorlardı. Getirilen belge sistemi etkin bir şekilde uygulanırsa vergi oranlarının düşürülmesine rağmen ücret dışı gelirlerin vergi yükü artacaktır. Bugüne dek çok az vergi ödeyen tarım gelirlerinin, serbest meslek gelirlerinin ve küçük ve orta boy işletmelerden elde edilen kârların daha fazla vergi ödemesi sağlanabilirse, hem toplam vergi gelirlerinde bir artış olacak hem de ücretlilerin vergi yükü azalırken tarım kesiminden, orta ve küçük işletmelerden ve serbest mesleklerden gelir elde edenlerin vergi yükü artacaktır. Bu c'da vergi adaleti açısından olumlu bir gelişmedir.

Vergi tarifesinde yapılan değişiklikle 500.000 ile 1.000.000 TL. arası gelirlerin ortalama vergi oranlarında kayda değer bir azalma meydana gelmiştir. Ancak bu tarifede oran artış hızı çok düşük ve vergi dilimleri çok geniştir. Ortalama vergi oranı 1.000.000 TL. ye kadar olan gelirlerde % 40 dan başlayıp 25.000.000 TL. de % 65,20 ye yükselmektedir. Genel indirim hesaba katıldığında ortalama vergi oranı 75.000 TL de % 31,36 25 milyon lirada % 65,15'edir. Ücretliler özel indirimden de yararlandıkları için vergi yükleri biraz daha hafiftir. Yıllık tutar 500.000 TL den az olan gelirlerde, diğer bir deyişle düşük ve orta gelirli kişilerin gelir vergisinde önemli bir azalma olmamıştır. Oranların beş yıl için her yıl % 1 düşürülmesi öngörülüyorsa da, bu indirim, vergi tarifesinin yapısını değiştirmeyecektir.

Kurumsal kazançlara uygulanan kurumlar vergisi ve gelir vergisi stopajı toplamı % 50'ye çıkarılmıştır. Kurumların dağıtılmıyan kazançlarından alınan vergide net bir artış olmuştur. Dağıtılan kurum kazançlarına ihtiyari toplama sınırı 2.000.000 TL. dan sonra toplam vergi yükü % 50 nin üstüne çıkmaktadır. Ancak dağıtılan kurum kazançları, geçmişte olduğu gibi, belgelenmezse bu yasa çerçevesinde de miktarlar ne olursa olsun dağıtılan kurum kazançlarının % 50 vergi stopajı ile yetineceği ileri sürülebilir. Eğer geçmişte vergi borçlarını tam olarak ödediklerini kabul edersek, 25 milyon liradan az kâr payı alan kurum ortaklarının toplam vergi yükü azalmıştır.

Eğer uygulamada gerekli etkinlik sağlanırsa, tarımsal gelirlerin eskisine göre oldukça yüksek bir oranda vergi ödeyeceği görülmektedir. Satış bedeli üzerinden alıcı tarafından yapılan % 5 oranın-

da gelir vergisi kesintisi, tek başına, safi kazanç üzerinden eskisine göre oldukça yüksek bir vergi ödenmesini sağlayacaktır. Bunun yanısıra muaflik sınırını belirlemek makine kıstasının getirilmesi, götürü giderin üst sınırının % 70 olarak belirlenmesi, en az kazanç ve en az vergi kuralının uygulanması, tarımın eskisine göre çok daha etkin bir şekilde vergilendirilmesine olanak sağlayacaktır. Ancak yıllardır vergi ödeyemeyen bu kesimde hem mükellefin hem de idarenin deneyimsiz olduğunu hesaba katmak gerekir. Bunun için vergi uygulamasında etkinliği arttırmak ve tarımla uğraşanlara gereksiz bazı külfetler yüklememek için uygulamada esneklik sağlamak için Vergi Usul Kanununun mükerrer 237 inci maddesi ile idareye tebligatlarla belge düzeninde değişiklik yapmak yetkisi verilmiştir. Bu yetki ile yapılacak ayarlamalar vergi denetimi imkânlarını büyük ölçüde ve süresiz olarak sınırlarsa vergi yasalarında yapılan değişiklikler etkinliğini kaybedecektir. Belge düzeninde yapılacak değişikliklerin mümkün olan en düşük düzeyde tutulması ve geçici olması hem vergi idaresinde istikrarın sağlanması, hem de vergi sisteminde ön görülen değişikliklerin gerçekleşmesi için yasalarda bazı marjinal ayarlamalar yapmak gerekebilir.

Vergi idaresinin ve denetiminin belge sistemine bağlanması çok olumlu bir düzenlemedir. Türkiye'nin ekonomik yapısı bugün belge düzeninin uygulanmasına elverişli bir düzeye ulaşmıştır. Bazı çok önemsiz istisnalar dışında, işletmeler tarım kesimi ve gezici esnaf dahil, kendileri için gerekli olduğundan alımlarını ve satımlarının belgelemek zorundadırlar, çünkü çoğu zaman veresiye alım ve satım yaparlar, tahsile bono verirler, bankadan kredi alırlar. Önemli olan, işletmelerin faaliyetlerini yürütebilmek için kullandıkları belgelerle, vergi denetimi için istenen belgeler arasında uyum sağlamaktır. Bu doğal olarak, işletme büyüklüğüne göre değişecektir. Tarımın vergilendirilmesinde olduğu gibi küçük işletmelerin vergilendirilmesinde de hem mükellefin hem de vergi idaresinin tecrübesiz olduğunu, uygulamanın ilk yıllarında, kabul etmek gerekir.

Belge sisteminin başarısı idarenin etkinliğine bağlıdır. Vergi idaresinde yeniden düzenlemenin ve otomasyonun gerekli olduğu yetkililerce de belirtilmektedir. Bunların mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi zorunludur. Otomasyona giderken bilgi işlem araçlarının kullanımının bir uzmanlık işi olduğunu unutmamak gerekir. Çözüm yolu, Maliye Bakanlığınca toplanan verileri değerlendirecek uzmanların çalıştığı ve uzmanlarca yönetilen özerk bir bilgi işlem merkezi kurmaktır.

nesilden

nesile

biralarn ası
TEKEL birası

TEKEL
Birası

Vergi Kaçakçılığı ve Vergi Yasalarındaki Değişiklikler Üstüne Düşünceler

Fatih DURAL (*)

Türkiye’de 1950 Gelir Vergisi Reformundan bu yana geçen (30) yıllık sürede çok yüksek boyutlarda Vergi kaçakçılığı yapılmıştır. Bunun sonucu olarak; Gelir Vergisi zamanla bir ücret vergisine dönüşmüş, kişilerin gerçek vergi ödeme güçlerini yaygın, kişisel ve artan oranlı bir şekilde kavraması gereken ve dolayısıyla «özveride eşitlik» ilkesine dayanan bir vergi türü zamanla olağanüstü bir eşitsizlik aracı haline gelmiştir.

Birçok vergi yasalarında değişikliklerin gerçekleştirildiği bu dönemde, bugüne değin yapılan vergi kaçakçılığının nedenlerinin ve boyutlarının saptanması ve çözüm yollarının bulunması özel bir önem taşımaktadır.

Vergi yükümlülüğü altına girmemek için hükümete ve parlamento baskı yapılması, hukuki yoldan az vergi ödenmesi yahut hiç vergi ödenmemesi, vergi idaresine ve uygulayıcılarına karşı kuvvet kullanılması yoluyla vergi verilmemesi gibi geniş anlamıyla vergi kaçakçılığı kapsamına giren olaylar (1) yazımızın konusu dışında kalacak-

(*) Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı

(1) F. CAPET — Marcel, «Vergi Kaçakçılığı» Ank. 1954 sh. 3 — 4

tır. Amacımız, vergi kanunlarına ve mali idarenin uygulamaya yönelik önlemlerine karşı gelinmesi şeklinde olan, dar anlamdaki vergi kaçakçılığı olayını irdelemek ve çözüm yolları aramaktır.

Vergi kaçakçılığı ve vergi eşitsizliği serbest piyasa ekonomilerinin rekabetçi aşamalarında sistem için yaşamsal gereklilikteki iki olgudur. Bu aşamada ücretliler dışında kalan tüm gelir grupları için vergi ödememek bir «suç» olmaktan, «suç» sayılmaktan çıkmakta ve hatta vergi kaçırma «bir marifet ve başarı» ölçütü haline gelmektedir. Bu durum akademik çevrelerden dini çevrelere kadar her konuda destekleyici ve savunucu da bulmaktadır. Gerek batıdaki uygulamalarda ve gerekse Türkiye'deki uygulamalarda görüldüğü üzere, sistemin bu aşamasında vergi politikaları ne vergi kaçakçılığını kavramak ve ne de vergi eşitsizliğini gidermek amacıyla yöneliktirler. Zaten aksini düşünmek de olanaklı değildir. Çünkü yükümlüler için bu aşamada tek ve gerçek sorun; hergün biraz daha büyümek, karşıtlarının pazar, özkaynak, kredi ve benzeri olanaklarını ele geçirerek tekelleşme sürecinde ayakta kalmaktır. (2) Vergi kaçakçılığı ayakta kalabilmenin, yaşayabilmenin etkin araçlarından biri olmaktadır. O nedenledir ki, bu aşamada vergi kaçakçılığı ve vergi eşitsizliği olgularına soyut planda yaklaşılmaktadır. Nitekim Türkiye'de de «Vergisini Veren Halk Millettir», «Vergilendirilmiş Kazanç Kutsaldır» şeklindeki sözleri Vergi Dairelerinin duvarlarına yazarak söz konusu vergi sorunlarının çözümlenebileceği duygusallığı, böyle bir dönemde yaşanmıştır.

Temelde yer alan ve ekonomik yapının işleyişinden kaynaklanan bu nedenin yanısıra vergi kaçakçılığının bu boyutlarda olmasını etkileyen «bireysel» ve «genel» diye adlandırabileceğiniz iki grup neden daha var.

Bireysel nedenlerin başında, vergi kaçakçılığının son derece ağır sayılabilecek cezalara karşın ussal bir olay haline gelmesi bulunmaktadır. Çünkü, geçen dönemde, bir kez vergi kaçırdıktan sonra incelenme olasılığı yok denecek kadar azdır. Kaldı ki, incelendikten sonra son değişiklikten önceki kanıtlanma sistemi içinde vergi kaçığını tüm boyutlarıyla kavramak adeta olanaksızdır. Cezanın gerçekleşmesi

ise, (5-15) yıl gibi çok uzun bir dönemi kapsamaktadır. Bir de özellikle son yıllarda % 50 nin üzerinde seyreden enflasyon dikkate alındığında vergi kaçırmakla nasıl kârlı duruma geçildiği ortaya çıkmaktadır.

Eğer bir ülkede vergi kaçakçılığı son derece kârlı bir olay haline gelmişse, artık niye bu denli yüksek oranda vergi kaçırılıyor diye şaşırmanın ve bunu yükümlülerin ahlâksızlıkları, erdemsizlikleri, devlete saygısızlıklarıyla açıklamanın gerçekçi hiçbir yanı yoktur. Vergi kaçakçılığı böyle kârlı bir olay durumunu korudukça herkes yapabildiğince vergi kaçıracaktır.

Geçen otuz yılı aşkın dönemde, vergi kaçakçılığını doğuran yukarıda sözünü ettiğimiz yapısal ve bireysel nedenleri, yürürlükteki mali yasaların karmaşıklığı, devlet otoritesinin zaafa uğraması, yürürlükteki mali yasaların ekonomik ve sosyal gerçeklerin gerisinde kalması, mali idarenin uygulamakla yükümlü olduğu vergilere yeterince adapte olamaması ve vergi idaresinin maddi denetim yapacak şekilde örgütlenmemiş olması şeklinde beliren kaçakçılığın genel nedenleri diyebileceğimiz diğer nedenler de tamamlamıştır.

Özellikle maddi denetimin sağlanamamış olması sağlıklı bir vergi denetimi yapılmasına da engel olmuştur. Oysa beyana dayanan bir vergi sistemi iyi bir vergi denetimini gerektirir. Vergi denetlemenin ise inceleme ve maddi denetim olmak üzere iki ayağı vardır. İnceleme; beyannamenin alınmasından yani vergiye tabi işlemlerin olup bitmesinden sonra yapılır. Maddi denetim ise, vergiye tabi işlemlerin daha yapıldığı anda izlenip kontrol altına alınmasını ifade eder. Bir vergi kuramcımızın deyişiyle vergicilikte maddi denetim şantiye çalışmasını ifade eder. (3) 30 yıllık dönemde inceleme çalışmaları, maddi denetime dayanma eksiği dışında yeterli düzeyde yapılmış olmakla beraber, maddi denetim hemen hiç yapılmamış, vergiciliğimiz şantiye çalışmasından yoksun olarak yürütülmüştür. Aynı çalışmada; maddi denetim eksikliğinin bürokratların «basit» ve «küçük iş» yapmamaları gibi psikolojik nedenlerle açıklanması bizce gerçeği ifade etmekten uzaktır. (4)

1950 — 1980 döneminde vergi kaçakçılığının bu boyutlarda ol-

(3) ÖZBALCI Yılmaz, Vergi Kaybı ve bir model (Yayınlanmamış Etüd) Sh. 3

(4) A.g.e. Sh. 4

masının nedenleri yazımızın başında da saptadığımız gibi yapısaldır. Birçok işletme için büyümek, hatta yaşamak, vergi kaçırmakla olanaklıdır. Maddi denetim gibi; beyana dayanan vergi sistemlerinde, vergi kaçakçılığının önlenmesinde çok önemli işlevi olan bir vergi denetim biçiminin bu dönemde yapılamamış olması bu yapının doğal bir sonucudur. Geçen dönemde; kayıt düzeninin kontrol edilmesi, fiili envanter yapılması, arama yapılması ve benzeri denetim yöntemlerinin uygulanması çok zor olmuş, hatta üç büyük kent dışında adeta uygulayabilmek bilinen nedenlerle olanaksız olmuştur. Kuşkusuz psikolojik öğelerin de bu sonucun ortaya çıkmasında etkisi vardır. Ancak, bu etkiyi fazla abartmak bizi son derece yanlış çözümlere götürebilir. Sözkonusu psikolojik öğeler, bu sonucu belirleyici değil tamamlayıcı yönde etkili olmuşlardır.

Vergi kaçakçılığı diğer vergi kaçaklıklarına da neden olur. Diğer bir deyişle vergi kaçakçılığı yeni vergi kaçaklıklarını doğurur. Öyleki; bir vergideki vergi kaçakçılığı diğer vergilerde de vergi kaçakçılığına neden olur, bir yükümlünün vergi kaçırması diğer bir yükümlünde vergi kaçırmayı doğurur, vergi kaçakçılığı kamu gelirlerini azalttığından vergi oranlarının artırılmasını ve devamlı bir şekilde vergi kanunlarını ve kararnameleleri ayarlamayı icap ettirir böyle bir durum ise yeni vergi kaçaklıkları yaratır, vergi kaçakçılığı yeni vergi kaçaklıkları yarattığından zaten sınırlı olan vergi denetimlerini daha da sınırlı hale getirir, vergi kaçakçılığının böyle genişleşmesi idareyi vergi kaçakçılığını normal karşılamaya iter ve vergi kaçakçılığı giderek kamu otoritesini yıkar ve ülkemizde son yıllarda görüldüğü üzere vergi kaçakçılığı basit, herkesin yaptığı bir olgu haline gelir. Vergi kaçakçılığında bu nokta bir bitiş noktasıdır.

Yukarıdaki nedenler topluca değerlendirildiğinde geçmiş (30) yıllık dönemde olan vergi kaçakçılığını algılamak eni konu kolaylaşmaktadır.

Vergi kaçakçılığına somut planda yaklaşmadan sorunu çözme olanağı yoktur. Vergi bir «zor» olayıdır. Sorunu önce «vergi vermiyorlar» şeklinde değil «vergiyi almıyoruz» şeklinde koymak gerek çözümleyebilmek için. Yani önce soruna doğru bakmak gerek. Dünyanın hiçbir yerinde kimse isteyerek vergi vermez. Bir Fransız, bir İngiliz yahut bir Alman çok erdemli, çok ahlâklı, çok yurtsever olduğu için değil, esas olarak «vermemek» olanağı hemen yok denecek ka-

dar az olduğu ve vergi kaçırmak ussal olmayan bir olay haline geldiği için vergi verir. Artık bu dönemde, din ve bilim adamlarının da vergi kaçırmanın savunuculuğunu yapmalarına gerek kalmaz. İşte Türkiye bu dönemin ilk günlerini yaşamaktadır. Nitekim son birkaç aydır vergi yasalarında peşpeşe yapılan değişiklikler, vergi kaçakçılığı konusunda çok ciddi bir yol alınabileceğini göstermektedir.

Herşeyden önce son değişikliklerle vergi sisteminde «maddi denetime» gereken önem verilmiştir. Söz konusu denetimi yapacak örgütlenmeye de gün geçirilmeden gidilmeli, sağlıklı ve etkin bir yeni denetim örgütü oluşturulmalıdır. Bu gerçekleştirildiğinde, ilk kez Türkiye’de vergi denetimi ikinci ayağını da bulacağından doğrulup yürüyecektir. Keza vergi kaçakçılığını kavramak çoğu kez olanaksızlaştıran «kanuni kanıt» düzeninden «ekonomik kanıt» düzenine geçilmesi, diğer yandan «belge ve kayıt» düzenine ilişkin yerinde değişiklikler getirilmesi ve yükümlülerin ödevlerini zamanında ve tam olarak yerine getirmelerinin disiplin altına alınması, adeta düz oranlı hale gelen vergi tarifelerinin yeniden düzenlenmesi, genel ve özel indirimlerin günün koşullarına uygun hale getirilmesi, «asgari gayrisafi hasılat esası»yla genellikle hasılatlarının kavranması çok güç olan hizmet işletmeleri ve nakliyecilerin hasılatlarının kavranmasında yeni bir olanak yaratılması, ayrıca istenildiği ölçü ve şekilde olmasa bile tarımın ilk kez ciddi olarak vergilenmesine bir adım atılması yıllardır beklenen ve gerçekleştirilemeyen şeylerin yapılmasıdır.

Ancak çok kısa sürede yapılan bu değişiklikler henüz yeterli ve sorunu çözebilecek nitelikte değildir. Yapılanlara ek olarak yapılması gereken değişiklikleri konu başlıkları itibariyle şöyle sıralayabiliriz: Önce, başta da belirttiğimiz gibi yükümlüler ve yükümlülükle ilgili maddi olayları, kayıtları ve konuları araştırarak saptayan yani maddi denetim yapan bir yoklama ve denetim örgütü kurulmalı, güçlü ve özerk bir vergi denetimi oluşturulmalıdır. Mali denetim ayrıca iyi bir haberalma örgütü ile de desteklenmelidir. Bir Bilgi İşlem Merkezi oluşturularak yükümlülerle ilgili her türlü bilgi burada biriktirilmelidir. Çabuk ve iyi işleyen bir vergi yargısı oluşturulmalıdır. Türk Vergi Sisteminde giderek ciddi yaralar açabilecek olan «Hamiline Mevduat Sertifikası» uygulamasına artık son verilmelidir. Bu arada, çok önemli bir gerçek unutulmamalıdır. Bu da; iyi işleyen sağlıklı bir vergi sistemi için sadece çok iyi yasalar düzenlemenin yeterli olmadığıdır. Onu uygulayacak ve sonuçlarını alacak örgüt ve insan sorununa da

çözüm getirmek gerekmektedir. Bununda yolu, herşeyden önce gerçekçi bir ücret politikası izlemekten geçmektedir. Bu nedenle söz-konusu aşamada mutlaka mali örgütlenme ve personel sorununa bir çözüm getirilmelidir.

Gelişmemiş ekonomilerde vergi toplamak gelişmişlere oranla daha güçtür kuşkusuz. Ne var ki bu güçlük olanaksızlık ölçüsünde değildir. Bugüne değin vergi yasalarında gerçekleştirilen değişikliklere yukarıda önerdiğimiz değişiklikler de eklenirse, Türkiye’de vergi sorununa büyük ölçüde çözüm getirilmiş olacaktır.

**Her türlü
Buket
Sepet ve
Merasim Çiçekleri**

Mustafa Karanfil Şerafettin Karanfil

ÇİÇEK EVİ

ŞİŞLİ Halaskārgazi
Cad. No. 335/A

**46 33 34
47 07 22**

ÖZANANS

Türkiye'de Mali Kaynak Sorunu

Dr. Öztin AKGÜÇ (*)

Sorunlar nereden kaynaklanıyor?

Türkiye'de mali kaynak sorununu tartışmadan önce, ekonomimizin karşılaştığı sorunların nedenleri üzerinde kısaca durmakta yarar vardır.

Türk ekonomisinin karşılaştığı sorunlar, kanımca, özellikle 1960 lı yılların sonlarından itibaren izlediği büyüme stratejisinden kaynaklanmaktadır. Bu strateji, girdiler yönünden dışa bağımlı, iç piyasaya yönelik dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları üretimine öncelik vermek şeklinde özetlenebilir. Her ne kadar bu dönemde kalkınma planlarının benimsedikleri stratejiler farklı ise de, hatalı bir teşvik politikası ile fiilen uygulanan strateji, girdiler yönünden dışa bağımlı ve dayanıksız tüketim malları üreten sektörlerle öncelik vermek şeklinde olmuştur. Böyle bir büyüme stratejisi ilk yıllarda hızlı bir büyüme sağlasa bile daha sonradan ekonomide yarattığı darboğazlar nedeniyle, büyüme hızı yavaşlamakta, ekonomi durgunluğa girmektedir. Gerçekten böyle bir stratejinin sonucu, ekonomik alt yapı yatırımları ile üretken yatırımlar arasında ve üretken yatırımların alt sektörlerinde bir dengesizlik şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kurulan endüstriler dışa bağımlı ve genellikle iç pazara yönelik olduğundan dış ödemelerde bunalımı derinleştirmekte, dış ticaret yoluyla ekonomide sektörler arasındaki dengesizliğin giderilmesi olanağı da zayıflamaktadır. Alt yapı yetersizliği ve yurt içinde alt sektörler arasında

(*) İ.Ü. İşletme Fak. Öğretim Görevlisi

girdi-çıkıtı dengesinin sağlanmasının yanısıra, genellikle girdilerin dışalım yoluyla tedarik edilmemesi de üretimde duraklamaya yol açmaktadır.

Planlı dönemde Türk ekonomisinin yıllık büyüme hızları incelendiğinde, yıllık ortalama büyüme hızının, 1963-1967 döneminde % 6,7; 1968-1972 döneminde % 7, 1973-1976 yılları arasında % 7,1 olmasına karşılık, 1977 yılından itibaren büyüme hızının düştüğü gözlenmektedir. Gerçekten yıllık büyüme hızı, 1977 de % 4, 1978 de % 3,1, 1979 da % 2 olmuş, 1980 yılında ise eksiye dönmüş, Devlet İstatistik Enstitüsünün son tahminine göre, son yılda GSMH % 2,2 arasında azalmıştır. Büyüme hızının gittikçe yavaşlaması, izlenen stratejinin doğal bir sonucudur. Kuramsal olarak beklenen böyle bir sonuç, fiilen gerçekleşmiştir. Temelde sorun, büyüme stratejisinin seçimindeki yanlışlıklar olmakla beraber, 1973 yılından itibaren petrol fiyatlarındaki hızlı artışın da, sorunları bir ölçüde artıran bir etmen olduğunu kabul etmek gerekir.

Türkiye’de karşılaşılan sorunları büyüme stratejisinin doğal bir sonucu olarak değerlendirmek gerekirken, konjonktür sorunu olarak ele alınmış, 1977 yılından itibaren klasik istikrar önlemlerini içeren IMF reçetesinden esinlenen, istikrar programları uygulanmaya çalışılmıştır. Bu programların, IMF reçetesine en uygun olanı, en az sınırlandırılmış olanı kuşkusuz 24 Ocak kararlarıdır.

II — IMF Reçetesi

Açıklamalara göre IMF’nin klasik istikrar reçetesinin ana hatları şöyledir :

I — Yüksek oranlı devalüasyonla dışsatımı uyarmanın yanısıra iç talebi de kıstak

II — Dışsatımı çeşitli girişimlerle özendirmek

III — Dışalımlardaki tahditleri azaltmak, dışalımını libere etmek

IV — Dalgalı veya kaygan kur sistemi uygulaması ile, içerideki enflasyon oranına göre sık aralıklarla mini devalüasyonlar yapmak

V — Faiz hadlerini, enflasyon oranına göre pozitif hale gelecek şekilde yükseltmek yoluyla finansal pazarları geliştirmek.

IV — Sıkı bir para politikası ile reel para arzındaki artışı frenlemek

VII — Kamu harcamalarını kısmak

VIII — Fiyat kontrollerini kaldırmak veya asgariye indirmek

IX — Yabancı sermaye yatırımlarına (Gerek direkt gerek menkul değerlere) daha fazla yer ve ağırlık vermek

Dış ödemeler sorunlarının çözümü ile ilgilenen, dış ödemelerde denge sağlanmasını amaçlayan İMF'nin yukarda özetlenen bir şekilde bir reçete program önermesini doğal karşılamak gerekir. 24 Ocak kararları ve uygulaması anımsanacak olursa, anılan karar ile, IMF reçetesi arasında özdeşlik olduğu görülmektedir.

III — İzlenen istikrar programının nicel sonuçları

Türk ekonomisinde, istikrar programlarının uygulandığı dönemde alınan kantitatif sonuçlar şöyle ortaya konulabilir;

I — Büyüme hızı 1976 yılından itibaren devamlı düşme eğilimi göstermiş, 1976 yılında % 7,7 olan büyüme hızı, izleyen yıllarda sırayla % 4, % 3,1, % 2 ve nihayet 1980 yılında eksi % 2,2 olmuştur.

II — Sabit sermaye yatırımlarında gerileme, son üç yılda dikkati çeken boyutlara ulaşmış, sabit sermaye yatırımları 1978—1980 döneminde yıllar itibariyle sırasıyla % 9,3, % 2,7 ve 1980 yılında da % 11,2 oranında gerilemiştir (1)

III — Yurt içi tasarruflar hem reel hem de oransal olarak azalmıştır. Yurtiçi tasarrufun GSMH ye oranı 1973 —1977 döneminde ortalama % 18,2 iken 1980 yılında % 16,3 e kadar düşmüştür. (2)

IV — Dış ticaret ve cari işlemler açıkları, özellikle 1980 yılında büyük boyutlara ulaşmıştır. 1978 yılında 2,311 milyar \$ olan dış ticaret açığı, 1979 yılında 2,803 milyar \$ yükselmiş 1980 yılında da kesin olmayan rakamlara göre 4.500 milyar doları aşmıştır.. Cari işlemler açığı da buna karşıt olarak artmıştır. 1978 yılında 1 milyar dolara kadar inmiş olan cari işlemler açığı, 1979 yılında 1.232 milyara yükselmiş, 1980 yılında da 2,5 milyar doları aşmıştır.

(1) TÜSİAD, 1981 yılına girerken Türkiye'si s: 9

(2) TÜSİAD 1981 yılına girerken Türk Ekonomisi s: 8

V — Son yıllarda Türkiye'nin dış kaynak gereksinimi, genişleyen cari işlemler açığına karşıt olarak artmıştır. 1978-1979 yıllarında dış kaynak gereksinimini GSMH ya oranı % 2 ye kadar düşmüş iken, bu oran 1980 yılında % 5 dolaylarına yükselmiştir. (3)

VI — Artan nüfus, gerileyen yatırımlar, düşen kapasite kullanım oranları, işsizlik sorununu son yıllarda daha da ağırlaştırmıştır. İşsizlik konusunda güvenilir istatistik bilgiler olmamakla beraber, ülkemizde gizli ve açık toplam işgücü fazlasının 2,5 milyona işgücü fazlasının işgücü arzına oranının da % 15 e yükseldiği tahmin edilmektedir. Diğer bir hesaplamaya göre de açık işsizlik oranı 1979 yılında % 8,32 iken, bu oran 1980 yılında % 10,55 e yükselmiş olup, 1981 yılında da % 12 ye yükselmesi beklenmektedir. (4)

VII — Türkiye'de son yıllarda enflasyon hızı (Toptan eşya fiyatları genel endeksinde artış) Aralık ayı sonları olarak 12 aylık dönemler itibariyle 1977 yılında % 36,1, 1978 de % 48,7, 1979 da % 81,4 ve 1980 yılında da % 94,7 olmuştur. Yıllık ortalama fiyat artışları ise, anılan yıllarda, sırasıyle % 24,1, % 52,6, % 63,9 ve % 106 dir. Görülüyor ki, gerek yıl sonu rakamlarına göre, gerek yıl ortalamalarına göre, en hızlı fiyat artışları 1980 yılında gerçekleşmiştir. Ancak 1981 yılında, enflasyon hızında yavaşlama görülmektedir. 12 aylık dönemler itibariyle fiyat artış hızı, Ocak/1981 ayında % 86,4 ve Şubat/1981 ayında da % 47,4 olmuştur.

Yukarıdaki rakamların ortaya koyduğu gibi izlenen istikrar programlarına karşın kalitatif olarak somut bir başarı sağlanamamıştır. Ancak tüm bu sorunları, bu olumsuz gelişmeleri, yalnız 24 Ocak kararlarına bağlamak, objektif bir değerlendirme olmaz. Kanımca, bu sonuçlar, Türkiye'nin izlediği hatalı bir büyüme stratejisinin doğal, kaçınılmaz sonuçlarıdır.

Türkiye'nin sorunları, yalnız ekonomik konjonktür sorunu olarak ele alındığı sürece başarı şansı olmayacağı açıktır. Temel sorun, Türkiye'nin büyüme stratejisini değiştirerek ekonomideki yapısal bozuklukların düzeltilmesidir. Türk ekonomisinin içine girmiş olduğu durgunluk, bir yerde yapısal değişme için fırsat yaratmıştır. Türkiye, alt yapı yatırımlarına ağırlık vermek suretiyle, hem ekonomiyi canlandır-

(3) TÜSİAD 1981 yılına girerken Türk Ekonomisi s: 8

(4) Devlet Planlama Teşkilâtı 1981 Program Tahminleri

mak hem de alt yapı ile üretken sektörler arasında, üretim artışını frenliyen darboğazları giderecek şekilde, dengeyi sağlamak olanağını elde etmiştir. Yapılması gerekli olan bazı sektörler için yapay olarak talebi karşılamak değil, alt yapı yatırımlarını hızlandırmak yoluyla ekonomiyi harekete geçirmektir.

IV — Türkiye’de kaynak sorunu

Türkiye’de kaynak sorununun çözümü, ekonomik büyümeden bağımsız olarak ele alınamaz. Konunun, izlenen büyüme stratejisi ile yakından ilgisi bulunmaktadır.

I — İç tasarruflar

Türk ekonomisinin darboğazlarından, kısır döngülerinden biri de iç tasarrufların yetersizliğidir. Yavaşlayan, duran, hatta gerileyen büyüme, daha az birikime olanak vermekte, birikimlerin azalması, yatırımların gerilemesine, dolayısıyla düşük büyüme hızlarına yol açarak kısır döngü tamamlanmaktadır. Nitekim yakın bir geçmişte Türkiye’de iç tasarrufların GSMH ya oranı % 2 in üstünde iken, son yıllarda % 18’e nihayet 1980 yılında da % 16,3’e kadar düşmüştür. Türkiye’nin bu kısır döngüyü bir yerde kısılabilmesi için, vergileme yoluyla kamu tasarruflarını ve zorunlu sigorta sistemi ile de kurumsal tasarrufları artırması gerekir.

Sadece faiz hadlerini yükseltmek yoluyla gönüllü tasarrufları harekete geçirmenin, ekonomide genel olarak birikimleri artırmanın mümkün olup olmadığı irdelenmelidir. Bu konuda önsel (apriori) bazı kabul ve varsayımların gerçekçi olmadığı kanısındayım. Bir ekonomide tasarruf hacmini belirleyen etmenler kanımca milli gelir ve milli gelirin dağılımıdır. Milli geliri düşen bir ekonomide, faiz haddini pozitif yaparak iç tasarrufları artırmaya olanak yoktur. Nitekim 1980 yılında Türkiye’de yaşanan olay, sadece faiz haddini yükseltmek yoluyla, birikimleri genelde artırmanın mümkün olmadığını ortaya koymuştur. Faiz hadlerinin yükselmesi kuşkusuz birikim sahiplerinin, bu birikimlerini nerelerde kullandıkları konusundaki kararlarını etkilemektedir. 1980 yılında alınan faiz önlemleri bankalardaki vadeli tasarruf mevduatının daha hızlı bir tempoda artmasına, tahvil piyasasının canlanmasına yol açmıştır. Ancak tasarruf mevduatındaki artış, sermaye piyasasında daha büyük boyutlarda tahvil satışı, iç ta-

sarrufların arttığını kanıtlamaz. Nitekim 1980 yılında bu gelişmeler olurken, iç tasarrufların GSMH ya oranı da düşmüştür. Türkiye’de iç tasarrufların yeterli bir düzeye yükselmesi, zorunlu ve kurumsal tasarrufları artırıcı önlemlerle birlikte, asıl büyüme sorununun çözümüne bağlıdır.

İç tasarrufların arttırılmasının yanısıra, tasarrufların kullanılması da en az ilki kadar önem taşımaktadır. Türkiye, iç tasarrufların akılcı bi biçimde kullanılmasına, belki tasarrufların artırılmasından daha fazla önem vermek zorundadır. Bu konuda alınabilecek üç önlem (I) kamu yatırımlarında, savurganlıktan kaçınmak politik kaygılardan arınmak (II) Bankacılık sistemini yeniden düzenlemek (III) Teşvik politikalarına, ülke çıkarları doğrultusunda yön vermek şeklinde özetlenebilir.

Bankacılık kesiminde faaliyetleri, ekonomik kaynak dağılımı, gelir ve servet dağılımını, ekonomik istikrarı büyük ölçüde etkilediğinden, bu kesimin faaliyetleri hemen her ülkede kamunun denetimi altındadır. Türkiye’de özel bankaların hemen tümünün belirli gruplar veya holdingler kontrolünde bulunması, denetimin daha etkin biçimde yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu konuda T.C. Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığı, yasal olarak yeterli yetkilere sahip bulunmakta. ancak bu yetkiler etkili bir biçimde kullanılmamaktadır. Banka kredilerinin, sektörel ve firmalar arasında dağılımı yönlendirilmeden, Türkiye’de kaynak kullanımının iyileştirilmesine olanak yoktur. Kaynakların iyi kullanılmasında, banka kredilerinin dağılımı, büyük önem taşımaktadır.

Teşvik Politikasında yapılan hataların, öznel uygulamalarında Türkiye’de çarpık ekonomik yapının oluşmasında büyük payı vardır.

Bir yatırımın sosyal kârılığı ile ticari kârılığı arasında büyük fark varsa ve milli ekonomi açısından gerekli bir yatırım, sırf ticari kârılığı düşük diye, girişimciler tarafından gerçekleştirilmeyecekse, böyle bir yatırımın özendirici tedbirlerle ticari kârlılığının da yükseltilmesi haklı görülebilir. Yoksa, cari piyasa fiyatlarına göre zaten kârlı olan bir yatırımın, teşvik edilmesinin anlamı yoktur. Türkiye uygulaması ticari açıdan kârlı olan yatırımları da teşvik etmek gibi, garabet içindedir.

Türkiye’de kaynak sorunu tartışılırken, kuşkusuz dış kaynaklardan yararlanmayı da gündeme getirmek gerekir. Dış kaynaklar, dış

borçlanma ve yabancı sermaye yatırımları olarak iki başlık altında incelenebilir.

2 — Dış borçlanma

Son beş-altı yıldır, Türkiyenin dış ödemelerindeki açık, Türkiye'yi çok hızlı bir borçlanma sürecine sokmuştur. Türkiye'nin dış borçları hakkında çeşitli rakamlar ortaya atılmaktadır. 1981 mali yılı bütçe gerekçesinde yer alan bilgilere göre, 30.9.1980 tarihi yılı itibariyle dövizle ödenecek dış borç tutarı 9.839.9 milyar \$'dır. Bu rakama, sözleşmeye bağlanmış olmakla beraber, anılan tarih itibariyle kullanılmamış olan 4.844,3 milyar \$ eklendiğinde, toplam dövizle ödenecek olan dış borç miktarı 14.683,7 milyar \$ yükselmektedir. (5) Ancak bu tutarın hazine işlemleri ile ilgili kısa vadeli borçlanmalarda T.C. Merkez Bankası'na alınan kısa süreli banker kredilerini kapsamadığı ileri sürülmektedir. (6) Gelecek yıllarda ödenecek faizlerde eklendiğinde Türkiye'nin anapara ve faiz olarak dış borçları 21 milyar \$'lık bir büyüklüğe ulaşmaktadır.

Bir ülkenin dış borç yükünün ağırlık konusunda fikir edinebilmek için genelde dış borçlar GSMH oranı ile borç servisi oranı kullanılmaktadır. Bu oranların, ne derece iyi göstergeler olduğu tartışılabilir. Ancak anılan oranlara bakıldığında Türkiye'nin dış borç yükünün, görece olarak, petrol ihraç etmeyen gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha ağır olduğu görülmektedir. Türkiye'nin 1980 yılı itibariyle dış borç GSMH oranı % 28,6, borç servis oranı da % 40 dolaylarındadır. (7)

Dış borçlanmanın, kuşkusuz, hem iç tasarruf açığını göstermek, hem de dış ödemelerde denge sağlamak gibi iki işlevi vardır. Ancak Türkiye'nin bilinçli bir dış borçlanma politikası olduğu söylenemez. Türkiye, daha çok, günü kurtarmak amacıyla borçlanmış ve oldukça ağır bir borç yükü Türkiye'nin en azından 2022 yılına kadar döviz gelirlerini ipotek altına almıştır.

Türkiye'nin III. Beş Yıllık Kalkınma Planında çizdiği dış borçlanma politikası, akılcı ilkeler çerçevesinde olduğu halde uygulama, bu politika ve ilkelere tamamen zıt yönde gelişmiştir.

(5) 1981 mali yılı bütçe gerekçesi Tablo: 1 ve 2 s: 90-92

(6) TÜSİAD 1981 yılına girerken Türk Ekonomisi e: 66

(7) TÜSİAD 1981 yılına girerken Türk ekonomisi s: 69

III Beş Yıllık Kalkınma Planında benimsenen dış borçlanma politikasının ana ilkeleri şöyle özetlenebilir (8)

I — Geçici bir süre için dış borçlardan yararlanma

II — Dış finansman gereğinin esas olarak tavizli proje kredileri ile hazırlanması

III — Toplam dış krediler içinde uluslararası finansman kurumlarının payının azaltılması

IV — Dış kredilerin büyük çaplı projelerin finansmanında kullanılması

V — Dış kredilerin, kalkınma planları yönünden sağlanarak kullanılması

IV — Dış kredi gereksiniminin, olanak ölçüsünde, bağısız kredi veren kaynaklardan karşılanması

VII — Dış kredi istemlerinde, kredi sağlamak kaygısından çok milli önceliklerin egemen olması

VIII — Dış kredilerin, uygun koşullarla sağlanması.

Kalkınma planlarının, dış borçlanma konusunda benimsediği ilkelere katılmamak mümkün değildir. Ancak uygulama bu ilkeler doğrultusunda olmamıştır.

Dış borçlanmayı, devamlı bir kaynak olarak değil sınırlı bir süre içerisinde ılımlı ölçülerde, ekonominin geleceğini ipotek altına sokmadan yararlanabilecek bir kaynak olarak düşünmek gerekir. Sürekli dış borçlanma, kısa sürede bir çözüm görünmüştü de uzun sürede çözümsüzlüktür. Hiçbir ekonomi, sürekli dış borçlanma ile ayakta duramaz, kalkınma hamlelerini devam ettiremez, bağımsızlığını koruyamaz.

Kalkınma planları dış borçlanmayı geçici bir süre için öngörmüşler ve dış kaynaklara bağılılığın azaltılmasını temel bir araç olarak benimsemişlerdir. III Beş Yıllık Kalkınma Planının, 1982 yılından itibaren dış borç yükünün azaltılmasını hedef olarak almış olmasına karşın, dış borç yükünün azaltılması bir yana hangi koşullarla olursa

olsun dış kredi sağlanması 1981 yılında bile büyük beceri olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'nin dış borçlarının mevcut durumu, uygulamanın, kalkınma planları hedef ve ilkelerine ne kadar aykırı olduğunun somut bir örneğidir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar, dış borçlanmayı bir süre daha zorunlu kılmaktadır. Ancak bu kredilerin, yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde sağlanması ve kullanılması gerekir. Günü kurtarmak, bazı malların piyasada bulunmasını sağlamak kaygısından kaynaklanan dış borçlanmasının, Türkiye'nin uzun sürede sorunlarını ağırlaştıracığına kuşku yoktur.

3 — Yabancı sermaye

Kaynak sorununun çözümünde düşünülebilecek diğer bir olanak yabancı sermayedir. Ancak Türkiye'nin gereksinme duyduğu koşullarla, daha açık bir deyişle, yeni teknoloji getiren, dış pazarlara yönelik, yabancı sermayenin büyük boyutlarda geleceğini düşünmek aşırı iyimserlik olur. 6224 sayılı yabancı sermaye teşvik kanunu gibi, yabancı sermayeye oldukça geniş olanaklar ve rekabet eşitliği sağlayan bu kanuna karşın Türkiye'ye gelen yabancı sermaye ancak 317 milyon dolar olmuştur. Yabancı sermaye geliştirmekte olan ülkelere ya iç pazar için veya doğal kaynakları kullanmak amacıyla gitmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin istediği türde yabancı sermaye gelmesi şansı zayıftır. Yabancı sermaye ya iç pazar için gelecektir, veya doğal kaynaklar için.... 24 Ocak kararları ile yabancı sermayeye yeşil ışık yakılmasına karşı gelen yabancı sermaye büyük artış göstermemiştir. Garantisiz ticari borçların, yabancı sermaye yatırımı şekline dönüşme olanağının tanınması; yabancı sermaye yatırım tutarını artırılabilir; Ancak bu yolla Türkiye'ye yeni bir kaynak girişi olmayacak, evvelce girmiş olan kaynaklar, kayıtlarda borç olarak değil de yabancı sermaye olarak görülecektir.

V— SONUÇ

Türkiye, kaynak sorununu ancak iç tasarruflarını artırarak ve var olan kaynakların daha iyi bir dağılımını sağlayarak çözümleyebilir. İç tasarrufların artması için kamu tasarrufları ve kurumsal tasarruf-

ları geliştirici önlemlerle birlikte, Türkiye'nin büyüme stratejisinin yeniden gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi gerekir.

Dış borçlanma, ancak geçici bir süre için başvurulacak bir kaynaktır. Kaldı ki bu konuda akılcı bir politikanın izlenmemesi, sorunları hafifletmez, bilakis gelecek dönemlerde daha da ağırlaştırır.

Türkiye doğal kaynakların işletilmesi konusunda ödünler vermediği takdirde, yabancı sermayenin büyük boyutlarda gelmesi olasılığı hemen hemen yoktur.

Kaynak dağılımının iyileştirilmesi konusunda iki önemli araç, bütçe politikası ile bankacılık sisteminin düzeltilmesi ve banka kredilerinin yönlendirilmesi olarak görülmektedir. Bugün için sermaye piyasası henüz ilkel bir aşamada ve dar boyutlarda olduğundan, birikim ve kaynak dağılımı, açısından önemli sorunlar ve sakıncalar doğurmamaktadır. Türkiye'nin sorunlarının çözümünde, ivedi olanlarla, gecikilmesinde sakınca olmayanlar arasında ve temel nitelikte olanlarla ayrıntılar arasında, bir ayırım yapıp önceliğin temel ve ivedi sorunlara verilmesi gerekir.

1981 Bütçesinin Öncelikleri

Dr. Tülay ARIN (*)

1981 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi'nde, 1981 bütçesinin kalkınma ve ulusal geliri artırma hedefine yönelik olduğu kadar, enflasyonu da önlemeye yönelik olduğu ifade edilmektedir. Bu makalede amacımız bütçede önerilen harcamaların yapısını inceleyerek bütçe önceliklerini ana hatlarıyla saptamaya çalışmak olacaktır.

Bütçe Gerekçesi'ndeki bilgilere göre, sabit fiyatlarla fert başına gayri safi milli hasıla sürekli düşme eğilimi gösterirken, sabit fiyatlarla kişi başına düşen bütçe harcamaları daha da hızlı azalmaktadır. Sunulan devlet hizmetler her yıl daha yetersiz hale gelmektedir. Devlet kesiminin etkinliğinin de hızla düşmesi bu yetersizliği perçinlemektedir. 1981 mali yılı için önerilen bütçeye bakarak bazı hizmet alanlarındaki yetersizliklerin 1981 yılında yoğunlaşma eğilimi taşıyacağı söylenebilir.

Konsolide bütçelerin başlangıç ödeneklerinin ekonomik dağılımına bakarsak, 1976-1980 arasındaki son beş yıllık dönemde transfer harcamalarının, yani kurumlara ve kişilere aktarılan paraların, bütçe içindeki payının sürekli yükseldiğini, % 23 den % 34'e çıktığını görürüz. Personel ödenekleri ise % 30 dolayında kalmıştır. Halbuki bu dönemde sadece memur kadrolarının sayısı % 35 artmıştır. Personel dışı cari ödeneklerin payı % 15'den % 10'a düşmüş ve devletin faaliyetinde bulunmasını güçleşmiştir. Yatırım harcamalarının payının % 31

(*) İ.Ü. İktisat Fak. Öğretim Üyesi

den % 26'ya düşmesi ve ödenecek miktarlarının çok yetersiz kalması pekçok yatırımın yapılmamasına yol açmıştır.

1981 konsolide bütçe ödeneklerinin ekonomik ayırıma göre dağılımı 1980'dekine göre değişmektedir. Personel ödeneklerinin payı, katsayının sabit tutulmasından dolayı, % 30'dan % 26'ya düşmektedir. Transfer ödemeleri % 34 dolayında kalmaktadır ve özellikle kamu iktisadi teşebbüslerine yapılan transferlerin artmaması istenmektedir. Yatırım harcamalarının payı da % 26'dan % 24'e düşmektedir. Personel giderleri dışındaki cari giderlerin payı ise % 10'dan % 17'ye yükseltilerek öncelik bu alana verilmektedir. Böylece, personel harcamalarının 1979 ve 1980'de artma eğilimi gösteren payı kontrol altına almıştır. Bütçeden yatırımlara ayrılan payın düşmesi ise tüm ekonomide yatırımların hızla düştüğü bir döneme rastlamaktadır.

Bütçe ödeneklerinin çeşitli faaliyet alanlarına dağılımında da 1976-80 döneminde değişimler olmuştur. Bütçe içindeki payı en hızlı düşen genel hizmetler olmuştur (% 31'den % 24'e). Sosyal hizmetler de % 23 den % 22'ye inmiştir. Buna karşın ekonomik hizmetlerin payı % 41'den % 46'ya, devlet borçlarınıninki ise % 5'den % 8'e çıkmıştır. 1981 bütçesinde 1980 bütçesine göre en önemli tercih farkı genel hizmetlerin payının % 27'ye fırlamasıdır. Buna neden Milli Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ödeneklerindeki artışlardır. Ekonomik hizmetlerin payında ufak bir yükselme olmaktadır (% 46'dan % 47'e). Sosyal hizmetlerin payında ise % 22'den % 18'e varan önemli bir düşüş görülmektedir. Sosyal hizmetler grubuna giren hemen tüm faaliyetlerin bütçe içindeki payı azalmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının genel bütçedeki payı % 11,5, dan % 9'a düşmekte, Üniversitelerin katma bütçe ödenekleri içindeki payı ise % 24'den % 17'ye inmektedir.

1980 konsolide bütçe başlangıç ödenekleri 1980 yılında % 35 oranında enflasyon olacağı varsayımı altında hesaplanmıştır. Halbuki **1981 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi'**ne göre 1980 yılı bütçesini ilgilendiren fiyat artış hızı % 86 olmuştur (Sayfa 22). O halde, bütçenin 1980 yılı başındaki satınalma gücünü koruyabilmesi için 1980 yılı ödeneklerinin % 38 dolayında daha yüksek olması gerekirdi. 1981 yılı için hükümetin beklediği enflasyon hızı ise % 40'dır. Yani, 1981 bütçe ödeneklerinin 1980 yılı başındaki satınalma gücü düzeyini koruyabilmesi için, bütçe ödeneklerinin hem 1980 yılında öngörülme-

yen fiyat artışlarını, hem de 1981 yılı için öngörülen fiyat artışlarını karşılayacak kadar artması geerkirdi. (Elbette, fiyat artış hızı 1981 yılında % 40'dan fazla olmazsa). Bu durumda ise, bütçe için öngörülen ödenek olan 1.581.8 milyar TL'nin sabit fiyatlarla 1980 yılı başına göre artış hızı sadece % 6,5 olmaktadır. Halbuki **Bütçe Gerekece-si**, enflasyondan arındırılmamış artış hızını 1981 için % 106 olarak hesaplanmaktadır (Sayfa 6). Bu artış hızı sadece parasal değerleri gözönüne alarak yapıldığı için yanıltıcıdır.

Yukarıdaki yöntemle (çok kaba bir yöntem olsa bile) 1981 bütçe ödenekleri enflasyon etkisinden arındırıldıktan sonra, çeşitli devlet faaliyetleri için öngörülen ödeneklerin artış hızlarına bakarak, hükümetin çeşitli faaliyet alanlarına verdiği öncelikleri inceleyebiliriz. Sabit fiyatlarla ödenek artış hızları daha yüksek olan hizmetlere daha çok öncelik verilmek istendiği sonucunu çıkarabiliriz. 1981 bütçesi ödeneklerinden çeşitli devlet faaliyetleri için amaçlanan öncelikler aşağıdaki şekilde ortaya çıkmaktadır.

1. Askeri faaliyetler, tarım, turizm, altyapı (ulaştırma, bayındırlık) alanlarında ekonomik faaliyetler bütçede en yüksek önceliğe sahiptir. Bu alanlardaki ödenekler sabit fiyatlarla artmaktadır. Bu alanlar dışındaki tüm alanlarda ödenekler ya ancak geçen yılın düzeyini tutturabilmekte, ya da düşmektedir. En büyük ödenek artışları milli savunma (% 36), dış işleri (% 35), jandarma (% 22) gibi genel hizmetler alanlarında, karayolları (% 40), tekel (% 40), turizm ve tanıtma (% 20), su işleri (% 27), ve Devlet Plânlama Teşkilâtı (% 25) gibi ekonomik alanlarda görülmektedir. Köy işleri ve kooperatifler, maliye gibi alanlarda da % 10 dolayında artış vardır. Sosyal hizmetler alanında ödeneklerinde artış olan sadece iki kurum Karadeniz Teknik Üniversitesi (% 7) ve İnönü Üniversitesi'dir (% 4). Geçen yılki düzeyinde kalabilen daire ödenekleri çok az olanı kapsamakta (tapu-kadastro, Gümrük ve Tekel, Emniyet Diyanet İşleri). Ödenek artışları % 10'un altında azalan ise Sağlık ve Sosyal Yardım, Ticaret ile Başbakanlık ve Devlet Başkanlığı faaliyetleridir.

2. Sabit fiyatlarla ödeneklerin en ciddi biçimde düşen, yani azalış hızı en yüksek olan alanlar Enerji ve Tabii Kaynaklar (-% 59), Toprak ve Tarım reformu (-% 58), Sosyal Güvenlik (-% 42), Devlet İstatistik Enstitüsü (-% 39), İç İşleri (-% 33) olarak ortaya çıkmaktadır. Katma bütçelere dahil ekonomik hizmet gören kurumların, yu-

karıda belirtilenler dışında kalanların bütçeleri de % 25-35 dolayında değişen oranlarda kısılmaktadır.

3. Sabit fiyatlarla ödenekleri önemli ölçüde düşen genel hizmet alanları yüksek yargı organlarının faaliyetleridir. Bu azalışlar Danıştay için % 31, Anayasa Mahkemesi için % 27, Yargıtay için % 24, Sayıştay için ise % 23'dür. Ödenekleri önemli ölçüde düşen diğer bir alan da eğitimidir. Tüm üniversitelerin bütçeleri gerçek olarak düşmektedir. Fakat daha büyük düşüşler gelişme gücüne olan üniversiteler için öngörülmektedir (% 35-30 dolaylarında). Büyük kentlerdeki üniversitelerin (Ankara Üniversitesi hariç) ve İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin ödenek azalışları daha az olsa bile % 20 dolaylarındadır. Buna paralel olarak Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi de % 12 dolayında azalmaktadır. Şimdiye kadar söz edilenler dışında kalan hizmet alanlarındaki düşüşler de genellikle % 15-20 dolayındadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, az sayıda kurum dışında kalan kurumlar için zorlu bir mali yıl gelmektedir. 1976 yılından beri kişi başına bütçe ödeneklerinin sabit fiyatlarla azalmakta olduğu tekrar vurgulanırsa, 1981 yılı için önerilen bütçe ile yapılabilecek faaliyetlerin düzeyi pek çok alanda daha da sınırlı kalacaktır. Bütçe öncelikleri askeri harcamalara, tarım, turizm ve bazı altyapı alanlarına yönelik ekonomik harcamalara verilmektedir. Sosyal hizmetler ve diğer ekonomik ve genel hizmetler arka planda kalmaktadır. Enflasyon hızının varsayılan % 40 oranından fazla olması durumunda ise önerilen ödeneklerin bu hizmet düzeylerini bile tutturamayacakları açıktır.

Konforlu ve güvenli yakın ulaşım için:

OTOMARSAN O 309 D Mercedes-Benz midibüs

Bugüne kadar, unlu O 302 Mercedes-Benz otobusleriyle uzun mesafe yolcu taşıma sorununu çözen Otomarsan, şimdi de konforlu ve güvenli yakın ulaşım için, 22 kişilik yepyeni O 309 D Mercedes-Benz midibüsü hizmetinize sunuyor

Otomarsan O 309 D Mercedes-Benz midibüs il-ilçe, ilçe-köy arası ulaşımı; fabrika, okul, otel ve çeşitli kuruluşların personel taşıma hizmetleri; turizm; otobüs ve uçak terminal seferleri ve belediyelerin yolcu taşıma hizmetleri için en ideal araçtır

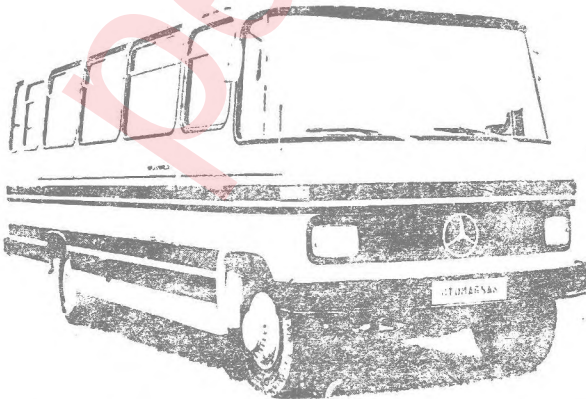
Mercedes-Benz

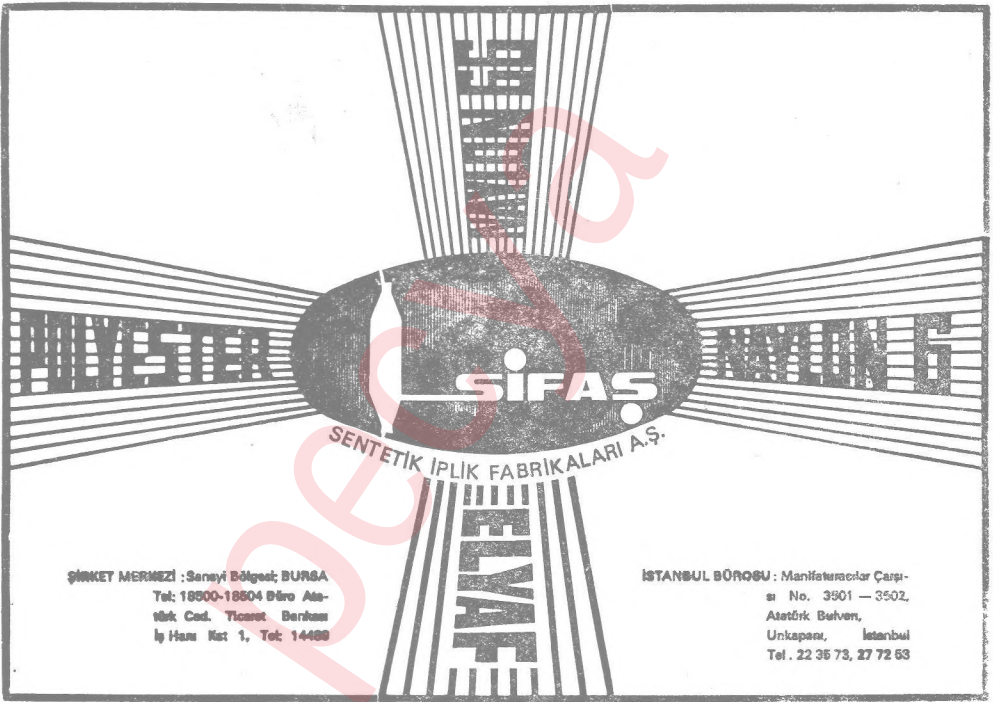
OTOMARSAN

"Yurt dışına taşan kuruluş"

PK 2 Davutpaşa - İstanbul Tel 26 05 55

ADNAR

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi, BURSA
Tel: 18500-18504 Büro Ata-
türk Cad. Ticaret Borsası
1. Kat Kat 1, Tel: 14488

**İSTANBUL BÜROSU : Manisafacılar Çarşı-
sı No. 3901 — 3502,
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul**
Tel. 22 35 73, 27 72 63

«KAVEL demek kalite demektir!..»

EMAYE BOBİN TELLERİ (0.05mm Ø kadar)
TELEKOMÜNİKASYON KABLOLARI (1800 çiftte kadar)
TESİSAT KABLOLARI
TELEFON KABLOLARI
ENERJİ KABLOLARI (20kV kadar)

KAVEL adını taşıyorsa,
çeyrek asırlık birikimi olan
üretim teknolojisinin
üstünlüğünü de
beraberinde taşıyor
demektir.

KAVEL kalitesi.

belgesiyle
kanıtlanmıştır.

“Kalite
arıyorsanız
KAVEL”

KAVEL

KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A

Karaköy-İSTANBUL

Tel: 45-35 05 – 45 34 94

ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

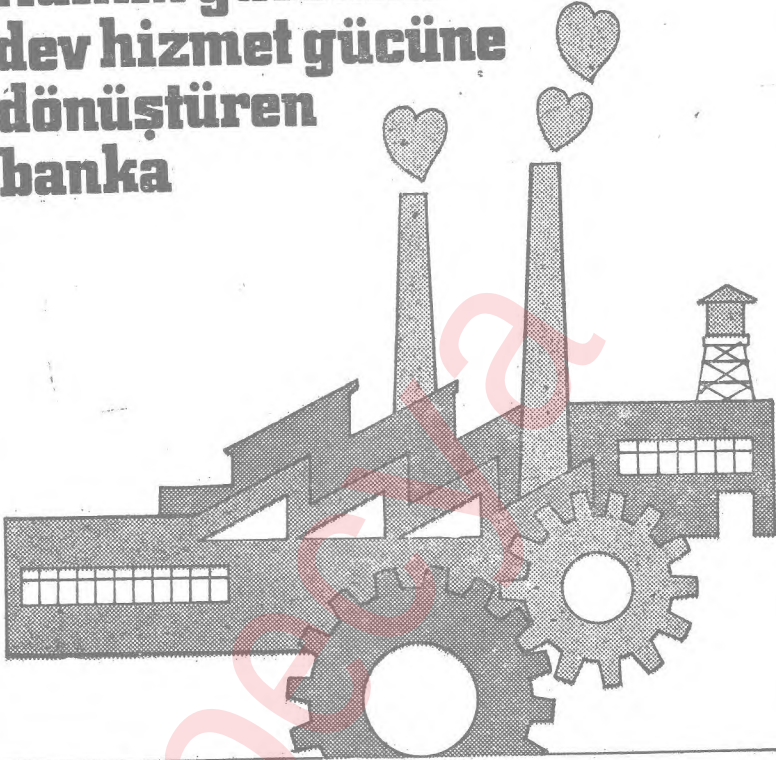
duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeşim Sok. No. 44/3 İstanbul
Telefon: 49 49 55

**Halkın güvenliğini
dev hizmet gücüne
dönüştüren
banka**

**TÜRKİYE
İŞ BANKASI**

önde ... güçlü ... büyük ...

Yakıt giderleri belinizi bükmesin

Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

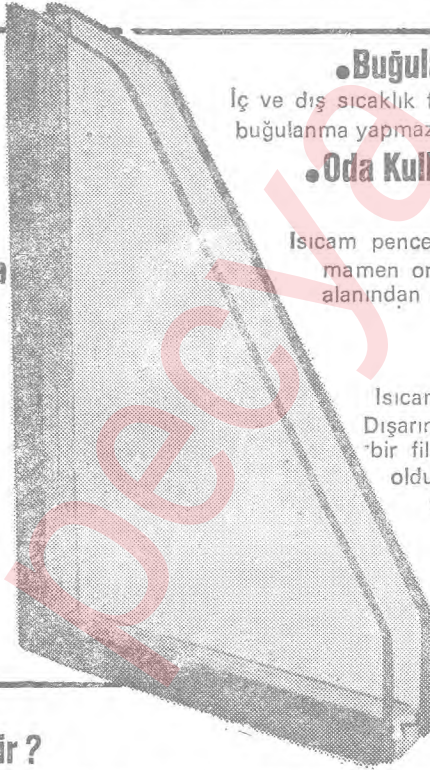
mi kullanılmış?..

Isıtkıttan %5 - %45 Ekonomi

Isıtkıttan her şeyden önce ka bir ısı yalıtkanıdır. n ısı kaybını önler, yakıt ırlarından %25-% 45 nomi sağlar

Isıtkıttan Tesis Masraflarında Yüksek Ekonomi

Isıtkıttan yapıların ısıtmaya in ilk tesis raflarında önemli nomi sağlar ıtkınlığının yüksek şu sayesinde daha ufak an ve brülör, daha ük çapta tesisat usu ve daha az radyatör ni kullanılması, normal ılı yapılarda ancak aşırı ıt sarfıyla ulaşılabacak dımanı elde etmek için ırlıdır.

•Buğulanmaya Karşı En Etkin Önle

İç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe, ısıtkıttan buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görüntü sağl

•Oda Kullanım Alanından Daha Verim Yararlanı

Isıtkıttan pencere yakınlarındaki soğuk bölgeleri t mamen ortadan kaldırır. Böylece oda kullan alanından daha verimli bir biçimde yararlanı olanağı sağl

•Gürültüden Uzak Orta

Isıtkıttan aynı zamanda bir ses yalıtkan ıtkınlığının rahatsız edici seslerine karşı etl bir filtre görevi görür. Evde veya işyerin olduğunca gürültüsüz bir ortamda rah bir çalışma ve yaşama olanağı ve

•Pencereler Yolu ile ısı Kaybını Önle

Isıtkıttan pencereler yoluyla ısı ka bını, harika yalıtkan özelliği do yısıyla en az %50 oranında önle

Isıtkıttan nedir ?

Isıtkıttan, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara ıtması yardımıyla birbirine bağlanması esasına dayar Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla kesin olar önlenmiştir. Isıtkıttan Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISICAM Az yakın,öz ısıtının.

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonağı Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27 (3 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur

İhtiyaç duyulan bilgi için Teknik Servisimiz hizmetinizdedir.
Tel: 46 09 05

BO RU SAN

Endüstrimizin, yaşıntımızın en önemli bölümlerinde önemli giderek artan, teknolojik alanda öncülüğü ilke bilen, içerde ve dışarda devleşen satış grafiğiyle, ulusal ekonomiyeye katkıda bulunan güçlü kuruluş...

su ve gaz boruları - sanayi boruları - profil borular - elektrik boruları - paslanmaz çelik borular - yassı çelik ürünler - düz ve oluklu galvanizli saçlar.

Şimdi daha üstün bir paraçek tanıyın:
Garanti Bankası'ndan
GARANTİLİ PARAÇEK
Sigortalıdır, kaybolursa yenilenir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

Sigortalıdır, kaybolursa yenilenir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

kullanım süresi kısıtlanmamıştır, yıllarca kullanılabilir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

kullanıldığında, üstü para olarak alınır.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

ancak sizin imzasızla paradır.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

ciro yolu ile devir edilebilir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

Bankamızda hesabı olsun olmasın herkes, hiçbir masraf ödmeden 5.000 10.000 25.000 50.000 liralık kupaer halinde dilediği kadar alabilir.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

provizyonsuz ödenir. Tüm yurda yayılmış Garanti Bankası şubelerinde anında paraya çevrilir. Bekletmeden.

**GARANTİLİ
PARAÇEK**

50.000 liralık büyük kupaer yalnız Garanti Bankası'nın Garantili Paraçek'inde bulunur.

Artık cebinizde büyük para taşımayın.
GARANTİLİ PARAÇEK taşıyın!

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

alıştığınız değil kullandığınız seçin